UO'K: 37.018.1:373.2/.3

MAKTABGACHA VA BOSHLANG'ICH YOSHDAGI BOLALAR TARBIYASIDAOILAVIY IJOBIY MULOQOT USULLARIDAN FOYDALANISH

Ilmiy rahbar: Olimov Timur Hasanovich
Muzaffarova Malika Ulug'bek qizi
Osiyo xalqaro universiteti magistri, O'zbekiston
E-mail: muzaffarmuzaffarovamalika143@gmail.com
ORCID: https://orcid.org/0009-0004-9613-9281

Annotatsiya: *Maqolada maktabgacha va boshlang'ich maktab yoshidagi bolalar tarbiyasida oilaviy ijobiy muloqotning pedagogik-psixologik mohiyati yoritiladi. Ijobiy muloqot ota-ona va bola o'rtasidagi o'zaro hurmat, ishonch va hissiy qo'llab-quvvatlashga asoslangan munosabat sifatida talqin qilinadi. Faol tinglash, «Men-xabar» usuli, rag'batlantirish, o'yin orqali muloqot, yoshiga mos tanlov berish hamda birgalikda kitob o'qish usullari tahlil qilinadi. Ota-onalarning muloqot madaniyatini dastlabki baholash uchun mezonlar va 10 ta tasdiqdan iborat so'rovnoma tavsiflanadi. Tadqiqotda 80 nafar ota-ona ishtirok etgan; dastlabki va takroriy so'rovlar natijalarida yuqori daraja ulushi 31,25 foizdan 56,25 foizga oshgani qayd etilgan. Nazorat guruhi mavjud emasligi va so'rovnoma o'z-o'zini baholashga asoslanganligi sababli natijalar sababiy ta'sir isboti sifatida emas, ikki o'lchov o'rtasidagi tavsifiy farq sifatida talqin qilinadi.*

Kalit so'zlar: *oilaviy tarbiya, ijobiy muloqot, maktabgacha yosh, boshlang'ich maktab yoshi, faol tinglash, «Men-xabar» usuli, ota-ona va farzand munosabati, rag'batlantirish.*

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕТОДОВ ПОЗИТИВНОГО СЕМЕЙНОГО ОБЩЕНИЯ В ВОСПИТАНИИ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО И МЛАДШЕГО ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Аннотация: *В статье раскрывается педагогико-психологическая сущность позитивного семейного общения в воспитании детей дошкольного и младшего школьного возраста. Рассматриваются активное слушание, «Я-сообщение», поощрение, игровое общение, предоставление возрастосообразного выбора и совместное чтение. Описаны критерии и анкета из десяти утверждений для предварительной оценки коммуникативной культуры родителей. В исследовании участвовали 80 родителей. По результатам первичного и повторного опросов доля высокого уровня увеличилась с 31,25%*

до 56,25%. Ввиду отсутствия контрольной группы и использования самооценочной анкеты результаты интерпретируются как описательная разница между двумя измерениями, а не как доказательство причинного эффекта.

Ключевые слова: *семейное воспитание, позитивное общение, дошкольный возраст, младший школьный возраст, активное слушание, «Я-сообщение», детско-родительские отношения, поощрение.*

THE USE OF POSITIVE FAMILY COMMUNICATION METHODS IN THE UPBRINGING OF PRESCHOOL AND PRIMARY SCHOOL-AGE CHILDREN

Abstract: *The article examines the pedagogical and psychological foundations of positive family communication in the upbringing of preschool and primary school children. It discusses active listening, I-messages, encouragement, play-based communication, age-appropriate choices and shared reading. Criteria and a ten-item questionnaire for a preliminary assessment of parents' communication culture are described. The study involved 80 parents. The share of respondents classified at a high level increased from 31.25% in the initial survey to 56.25% in the follow-up survey. Since there was no control group and the questionnaire relied on self-assessment, the findings are interpreted as a descriptive difference between two measurements rather than evidence of a causal effect.*

Keywords: *family upbringing, positive communication, preschool children, primary school children, active listening, I-messages, parent-child relationships, encouragement.*

KIRISH

Bola shaxsining shakllanishida oila muhim ijtimoiy muhit hisoblanadi. Ayniqsa, maktabgacha va boshlang‘ich maktab yoshida ota-onaning bola bilan kundalik muloqoti uning hissiy tajribasi, nutqiy faolligi, o‘ziga munosabati va ijtimoiy xulq-atvoriga taalluqli tarbiyaviy sharoitlarni yuzaga keltiradi. O‘zbekiston Respublikasining «Maktabgacha ta’lim va tarbiya to‘g‘risida»gi Qonunida oila va maktabgacha ta’lim tashkiloti hamkorligining ahamiyati belgilangan [6].

Muammoning dolzarbligi shundaki, ayrim oilalarda bola bilan muloqot buyruq, tanbeh va nazoratga ko‘proq tayanishi mumkin. Bunday munosabat bolaning fikrini erkin ifodalashi va tashabbus ko‘rsatishi uchun qulay sharoit yaratmaydi. Hurmat, e’tibor va tushunishga asoslangan muloqot esa bolani tinglash, uning his-tuyg‘ularini tan olish va fikr almashish imkonini beradi.

Muloqotning bola rivojlanishidagi o‘rni L.S. Vygotskiyning ijtimoiy rivojlanish haqidagi qarashlarida [8], M.I. Lisinaning bolalar va kattalar muloqoti genezisi bo‘yicha

tadqiqotlarida [9] yoritilgan. T. Gordon ota-onalar va bolalar o‘rtasidagi samarali muloqot usullarini [4], D. Baumrind esa ota-onalik uslublarining tipologiyasini [2] ishlab chiqqan. O‘zbek tilidagi tadqiqotlarda oilaning bolaning ijtimoiy xususiyatlarini shakllantirishdagi o‘rni [5] hamda ota-onalarning tarbiyaviy ko‘nikmalarini rivojlantirish masalalari [1] ko‘rib chiqilgan.

Tadqiqotning maqsadi — maktabgacha va boshlang‘ich maktab yoshidagi bolalar tarbiyasida oilaviy ijobiy muloqot usullarining mazmunini ochib berish, ularni qo‘llashning pedagogik shart-sharoitlarini asoslash hamda ota-onalarning muloqot madaniyatiga oid so‘rov natijalarini tavsiflash.

Tadqiqot vazifalari: ijobiy muloqot tushunchasining mazmunini aniqlash; bolalar muloqotining yosh xususiyatlarini tahlil qilish; oilada qo‘llaniladigan ijobiy muloqot usullarini tizimlashtirish; ota-onalar muloqot madaniyatini baholash mezonlarini tavsiflash; dastlabki va takroriy so‘rov natijalarini qiyosiy ko‘rib chiqish.

Tadqiqot obyekti — maktabgacha va boshlang‘ich maktab yoshidagi bolalar tarbiyasi jarayoni. Tadqiqot predmeti — oilada qo‘llaniladigan ijobiy muloqot usullari va ularni qo‘llash bilan bog‘liq pedagogik shart-sharoitlar.

TADQIQOTNING ILMIY YANGILIGI VA AMALIY AHAMIYATI

Maqolaning ilmiy-amaliy yangiligi oilaviy ijobiy muloqot usullarining maktabgacha va boshlang‘ich maktab yoshidagi bolalar tarbiyasi nuqtayi nazaridan tizimlashtirilgani, ota-onalar muloqot madaniyatini dastlabki baholash uchun mezonlar hamda 10 bandli so‘rovnoma loyihasi tavsiflangani bilan belgilanadi. Taklif etilgan yondashuv faol tinglash, bolaning his-tuyg‘ularini tan olish, rag‘batlantirish va izchil talablarni yagona muloqot tizimida ko‘rib chiqadi.

Tadqiqotning amaliy ahamiyati ota-onalar yig‘ilishlari, «Ota-onalar maktabi», maktabgacha ta’lim tashkilotlari va boshlang‘ich sinf pedagoglari bilan olib boriladigan maslahat hamda mashg‘ulotlarda maqoladagi misol va tavsiyalardan foydalanish mumkinligi bilan izohlanadi. So‘rovnoma mustaqil validatsiyadan o‘tgan standart test sifatida emas, dastlabki o‘zini-o‘zi baholash vositasi sifatida qaralishi lozim.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Ijobiy muloqot tushunchasi va bolalar muloqotining xususiyatlari

Ijobiy muloqot deganda ota-ona va bola o‘rtasida o‘zaro hurmat, ishonch, hissiy qo‘llab-quvvatlash hamda ikki tomonlama fikr almashinuviga asoslangan o‘zaro ta’sir jarayoni tushuniladi. Bola shaxsining shakllanishida kattalar bilan munosabatlar va hissiy tajribaning o‘rni L.I. Bojovich asarlarida ham yoritilgan [7].

Maktabgacha yoshdagi bolalar muloqotida kattalar e’tiboriga ehtiyoj, nutqning rivojlanishi, o‘yin faoliyatining yetakchi o‘rni, his-tuyg‘ularni so‘z bilan ifodalashni

o‘rganish hamda kattalarning ohangi va mimikasiga sezgirlik kabi xususiyatlar namoyon bo‘ladi. Boshlang‘ich maktab yoshida esa o‘quv faoliyati, o‘qituvchi va ota-ona bahosi hamda tengdoshlar bilan munosabatlar ahamiyati ortadi.

Ijobiy muloqotning taxminiy pedagogik zanjiri quyidagicha ifodalanishi mumkin: ota-onaning hurmatga asoslangan muloqoti — bolada xavfsizlik va ishonch hissi — fikr va his-tuyg‘ularni ifodalash imkoniyati — ijtimoiy muloqot ko‘nikmalarining rivojlanishi. Ushbu zanjir nazariy-pedagogik izoh bo‘lib, mazkur tadqiqotda uning har bir bo‘g‘ini alohida eksperimental o‘lchanmagan.

Oilada qo‘llaniladigan ijobiy muloqot usullari

Faol tinglash va «Men-xabar» usullari T. Gordon [4], shuningdek A. Faber va E. Mazlish [3] asarlarida yoritilgan. Oilada qo‘llash mumkin bo‘lgan asosiy usullar quyidagi jadvalda umumlashtirilgan.

№	Usul	Mazmuni	Maktabgacha yoshdagi bola uchun misol
1	Faol tinglash	Bolani bo‘lmasdan tinglash, ko‘z bilan aloqa qilish va his-tuyg‘ularini so‘z bilan aks ettirish.	«Sen xafa bo‘ldingmi, chunki o‘yinchog‘ingni olib qo‘yishdi?»
2	«Men-xabar» usuli	Bolani ayblamasdan, o‘z his-tuyg‘usi va ehtiyojini bayon etish.	«Xona yig‘ishtirilmaganda, men o‘zimni noqulay his qilaman».
3	Rag‘batlantirish	Bolaning faqat natijasini emas, harakati va urinishini ham e’tirof etish.	«Ranglarni sinchkovlik bilan tanlabsan».
4	O‘yin orqali muloqot	Rolli o‘yinlar orqali qoidalar va his-tuyg‘ularni o‘rgatish.	«Do‘kon» o‘yinida «Rahmat» va «Iltimos» so‘zlarini mashq qilish.
5	Birgalikda kitob o‘qish	Ertak asosida suhbat va savol-javob tashkil etish.	«Sening o‘rningda bo‘lganingda, nima qilarding?»
6	Tanlov berish	Bolaga yoshiga mos tanlov imkonini berish.	«Ko‘k kiyimni kiyasizmi yoki yashilini?».

Samarasiz muloqot shakllari

Doimiy tanbeh va buyruq berish, bolani boshqa bolalar bilan solishtirish, haqoratlash, unga salbiy yorliq yopishtirish («dangasa», «yomon bola») hamda savollariga e'tiborsizlik qilish bolaning o'z fikrini erkin ifodalashiga to'sqinlik qilishi mumkin. Bunday vaziyatlarda ota-ona bolaning shaxsini emas, muayyan xatti-harakatini muhokama qilishi, talabni qisqa va tushunarli ifodalashi maqsadga muvofiq.

Maktabgacha yoshda muloqotning rivojlanish xususiyatlari

M.I. Lisina bola va kattalar o'rtasidagi muloqotning yoshga qarab o'zgaruvchi shakllarini tavsiflaydi [9]. Maqolada ushbu qarashlar ota-onalar uchun amaliy tavsiyaga aylantirilib, quyidagi jadvalda umumlashtiriladi.

Muloqot shakli	**Yosh davri**	**Bolaning asosiy ehtiyoji**	**Ota-onaga tavsiya**
Vaziyatli-shaxsiy	0–6 oy	Kattalarning e'tibori va mehri	Tabassum qilish, ko'z bilan aloqa, mayin ohangda gapirish.
Vaziyatli-ishbilarmonlik	6 oy–3 yosh	Katta ishtirokida predmetlar bilan harakat qilish	Birgalikda o'ynash, harakatlarni so'z bilan izohlash.
Vaziyatdan tashqari-bilish	3–5 yosh	Atrofdagi olamni bilish, savol berish	Savollarga sabr bilan javob berish, suhbatni davom ettirish.
Vaziyatdan tashqari-shaxsiy	5–7 yosh	Tushunilish va hurmatga erishish	Bola fikrini tinglash, his-tuyg'ular haqida suhbatlashish.

Boshlang'ich maktab yoshida o'quv faoliyati ahamiyati ortadi, bola muloqotida o'qituvchi va ota-ona bahosi muhim o'rin egallaydi. Shu bois ijobiy muloqot usullari bu davrda ham dolzarbligini saqlaydi. Yosh davrlari jadvali nazariy manbaga tayangan holda amaliy maqsadda umumlashtirilgan; bolalarning individual rivojlanish sur'atlari farq qilishi mumkin.

Ota-onalik uslublari va ularning muloqotga ta'siri

D. Baumrind ota-onalik uslublarining avtoritar, avtoritetli (demokratik) va yon beruvchi (liberal) ko'rinishlarini tavsiflagan [2]. Ota-onalik uslubi muloqotning mazmuni va ohangiga ta'sir ko'rsatadi.

Uslub	**Muloqot xususiyati**	**Bola uchun ehtimoliy oqibat**
Avtoritar	Buyruq va tanbeh ustun; izoh va fikr almashish cheklangan.	Qo'rquv, yashirin qarshilik yoki tashabbusning pasayishi ehtimoli.
Avtoritetli (demokratik)	Qoidalar tushuntiriladi, bola tinglanadi, chegaralar aniq belgilanadi.	O'ziga ishonch, mas'uliyat va ijtimoiy moslashuv ko'nikmalarini qo'llab-quvvatlashi mumkin.
Yon beruvchi (liberal)	Chegaralar va talablar izchil belgilanmaydi.	O'zini boshqarish va qoidalarga rioya qilishda qiyinchiliklar yuzaga kelishi mumkin.

Ijobiy muloqot avtoritetli uslubga yaqin: unda mehr va talabchanlik uyg'unlashadi. Masalan: «Jahling chiqqanini tushunaman, lekin urish mumkin emas. Jahling chiqqanda nima qilish mumkinligini birga o'ylab ko'raylik».

Tadqiqotni tashkil etish va diagnostika vositasi

Tadqiqotda nazariy tahlil, qiyosiy-pedagogik tahlil, kuzatish, so'rovnoma va natijalarni foizlarda tavsiflash usullaridan foydalanilgan. Ota-onalarning muloqot madaniyatini dastlabki baholash uchun 10 ta tasdiqdan iborat so'rovnoma qo'llangan. Har bir tasdiq bo'yicha «doim» javobi 2 ball, «ba'zan» 1 ball, «deyarli hech qachon» 0 ball bilan baholangan.

1. Bola gapirayotganda uni bo'lmasdan, oxirigacha tinglayman.
2. Bolaning his-tuyg'ularini nomlashga yordam beraman.
3. Bolani boshqa bolalar bilan solishtirmayman.
4. Tanbeh berganda shaxsini emas, xatti-harakatini muhokama qilaman.
5. Kuniga kamida 15–20 daqiqa faqat bola bilan o'ynayman yoki suhbatlashaman.
6. Bolaga kundalik hayotda yoshiga mos tanlov imkonini beraman.
7. Bolaning urinishini ham, faqat natijasini emas, e'tirof etaman.
8. «Men-xabar» usulidan foydalanaman.
9. Talablarim izchil va oila a'zolari bilan kelishilgan.
10. Bola savollariga sabr bilan javob beraman.

Jami ball bo'yicha darajalar quyidagicha belgilangan: 0–7 ball — past, 8–14 ball — o'rta, 15–20 ball — yuqori. Ushbu chegaralar maqolada qo'llangan mualliflik tasnifi bo'lib, standartlashtirilgan va validatsiyalangan psixodiagnostik shkala sifatida talqin qilinmaydi.

So'rov Buxoro viloyati Kogon tumanidagi 24-sonli maktabda ota-onalar yig'ilishlari doirasida tashkil etilgan. Unda 80 nafar ota-ona qatnashgan. Dastlabki so'rov 2026-yil 15-sentabrda, takroriy so'rov 2026-yil 27-oktabrda o'tkazilgan. Ikki so'rov oralig'ida ota-onalar uchun «Oilada farzand bilan muloqot qilish ko'nikmalarini shakllantirish» mavzusida 25 daqiqalik ma'ruza tashkil etilgan. Ishtirokchilar maktabga tayyorlov guruhi hamda boshlang'ich sinf o'quvchilarining ota-onalaridan iborat bo'lgan.

Metodik izoh: maqolada har ikki so'rovda 80 nafardan ota-ona qatnashgani qayd etiladi. Agar takroriy so'rovda aynan dastlabki so'rovdagi ota-onalar ishtirok etgani va javoblar individual tarzda moslashtirilgani tasdiqlansa, buni metodologiyada aniq yozish lozim. Agar ishtirokchilar tarkibi to'liq mos kelmagan bo'lsa, natijalar mustaqil ikki guruhning tavsifiy taqqoslanishi sifatida berilishi kerak. Hozirgi tahrir sababiy xulosa yoki statistik ahamiyat da'vosini kiritmaydi.

NATIJALAR

Ota-onalarning muloqot madaniyati besh mezon asosida baholangan: hissiy iliqlik va bolani qabul qilish; faol tinglash ko'nikmasi; rag'batlantirish va tanbeh berish muvozanati; o'yin va birgalikdagi faoliyatga ajratilgan vaqt; muloqotda hurmat va izchillik.

Daraja ulushi quyidagi formula bo'yicha hisoblangan: $K = (n / N) \times 100\%$. Bu yerda K — ko'rsatkich (foizda), n — tegishli darajadagi ota-onalar soni, N — so'rovda qatnashgan ota-onalarning umumiy soni (N = 80).

Daraja	Dastlabki so'rov (n)	Dastlabki so'rov (%)	Takroriy so'rov (n)	Takroriy so'rov (%)	O'zgarish (foiz punkt)
Yuqori	25	31,25	45	56,25	+25,00
O'rta	28	35,00	20	25,00	−10,00
Past	27	33,75	15	18,75	−15,00
Jami	80	100,00	80	100,00	—

Dastlabki so‘rovda 80 nafar ota-onaning 25 nafari (31,25%) yuqori, 28 nafari (35,00%) o‘rta, 27 nafari (33,75%) past darajani ko‘rsatgan. Demak, dastlabki o‘lchovda ishtirokchilarning 68,75 foizi o‘rta yoki past darajada bo‘lgan.

Takroriy so‘rovda yuqori darajadagi ota-onalar soni 45 nafarga (56,25%) yetgan. Bu dastlabki ko‘rsatkichga nisbatan 20 nafar yoki 25 foiz punktlik farqni tashkil etadi. O‘rta daraja 28 nafardan 20 nafarga, past daraja esa 27 nafardan 15 nafarga kamaygan. Keltirilgan raqamlar ikki o‘lchovda qayd etilgan taqsimotning tavsifiy farqini ko‘rsatadi.

MUHOKAMA

So‘rov natijalarida takroriy o‘lchovda yuqori daraja ulushining ortgani va past daraja ulushining kamaygani kuzatilgan. Bu holat ma’ruza o‘tkazilgan davrda ota-onalarning o‘z muloqot madaniyatini baholashida ijobiy siljish mavjudligini ko‘rsatishi mumkin. Biroq tadqiqotda nazorat guruhi mavjud emasligi sababli o‘zgarishni faqat 25 daqiqalik ma’ruza ta’siri bilan izohlash mumkin emas.

Bundan tashqari, so‘rovnoma o‘z-o‘zini baholashga asoslangan. Shu sababli javoblarda ijtimoiy maqbullik ta’siri yoki ishtirokchilarning o‘z xatti-harakatlarini subyektiv baholashi ehtimoli mavjud. So‘rovnoma mezonlari va ball chegaralari dastlabki diagnostik vosita sifatida taklif qilingan; ularning ishonchliligi va validligini alohida tekshirish talab etiladi.

Tadqiqotning cheklovlari quyidagilardan iborat: nazorat guruhi yo‘qligi; ma’rifiy ta’sirning bitta qisqa ma’ruza bilan cheklangani; uzoq muddatli natijalar kuzatilmagani; so‘rovnoma o‘z-o‘zini baholashga asoslangani; natijalarning bitta maktabdagi ota-onalar bilan cheklangani. Kelgusidagi tadqiqotlarda nazorat guruhini jalb qilish, ota-onalarning javoblarini anonim va bir xil sharoitda yig‘ish, bolalar bilan muloqotni pedagogik kuzatish hamda so‘rovnoma ishonchliligini tekshirish tavsiya etiladi.

Ijobiy muloqot usullarini kundalik vaziyatlarda qo‘llash

1. Ertalabki tayyorgarlik. «Shoshil, kech qolamiz!» deyish o‘rniga yoshiga mos tanlov taklif etish mumkin: «Kiyinishni nimadan boshlaysan — shimdanmi yoki ko‘ylakdanmi?».

2. Injiqlik va yig‘i. Avval bolaning his-tuyg‘usi tan olinadi: «Sen juda xafa bo‘lganingni ko‘ryapman». Bola tinchlangach, vaziyat sababi muhokama qilinadi.

3. Uyqu oldidagi muloqot. Kunning qanday o‘tganini so‘rash, kitob o‘qish va «Bugun senga nima yoqdi?» kabi savollarni berish kundalik odatga aylantirilishi mumkin.

4. Xato qilgan bola bilan suhbat. Shaxsga emas, xatti-harakatga e’tibor qaratiladi: «Sen yomon bolasan» deyish o‘rniga «Suv to‘kilib qoldi, keling, birga artamiz» deyish mumkin.

5. O‘yin vaqti. Imkon qadar har kuni 15–20 daqiqa telefon va televizorsiz, faqat bolaga e’tibor qaratilgan vaqt ajratish tavsiya etiladi.

Ijobiy muloqotni tashkil etishning pedagogik shart-sharoitlari

Oilada ijobiy muloqot samarali bo‘lishi uchun quyidagi shartlarga e’tibor qaratish lozim: izchillik — oila a’zolarining talab va qoidalarda kelishgan bo‘lishi; namuna — ota-onaning bir-biri va bola bilan hurmat asosida muomala qilishi; vaqt — kundalik rejimda suhbat va birgalikdagi faoliyat uchun alohida vaqt ajratilishi; hamkorlik — maktabgacha ta’lim tashkiloti pedagogi va ota-ona o‘rtasida muntazam fikr almashinuvi; pedagogik madaniyat — treninglar, «Ota-onalar maktabi» va individual maslahatlar orqali ota-onalar bilimini oshirish.

Maktabgacha ta’lim tashkiloti ota-onalarni ijobiy muloqotga o‘rgatishda muhim rol o‘ynashi mumkin. Bunda ma’ruza bilan cheklanmasdan, amaliy mashg‘ulotlar, rolli o‘yinlar va videomateriallarni tahlil qilish kabi faol shakllardan foydalanish maqsadga muvofiq.

Ota-onalar uchun amaliy tavsiyalar

Ko‘p uchraydigan ibora	Ijobiy muqobil
«Nega doim shunday qilasan?»	«Buni boshqacha qilish mumkinmi? Qanday qilsak yaxshiroq bo‘ladi?»
«Sen hali kichiksan, tushunmaysan»	«Buni senga sodda qilib tushuntiraman».
«Akangga qara, u qanday yaxshi»	«Bugun kechagidan yaxshiroq bajarding».
«Yig‘lashni bas qil»	«Xafa ekaningni tushundim, men yoningdaman».
«Bo‘lmasa, hech narsa olib bermayman»	«Avval o‘yinchoqlarni yig‘ishtiramiz, keyin birga rasm chizamiz».

Umumiy tavsiyalar: bola bilan gaplashganda uning ko‘z darajasiga tushish, ovoz ohangini tinch saqlash, qisqa va aniq gapirish, bir vaqtda bitta talab qo‘yish, bolani oxirigacha tinglash hamda maqtovni aniq harakat bilan bog‘lash.

XULOSA

1. Ijobiy muloqot maktabgacha va boshlang‘ich maktab yoshidagi bola tarbiyasida o‘zaro hurmat, ishonch va hissiy qo‘llab-quvvatlashga asoslangan muhim pedagogik vositadir.

2. Faol tinglash, «Men-xabar», rag‘batlantirish, o‘yin orqali muloqot va birgalikda kitob o‘qish ota-ona hamda bola o‘rtasidagi muloqot sifatini qo‘llab-quvvatlashga xizmat qilishi mumkin.

3. Ota-onalarning muloqot madaniyatini rivojlantirishda ta’lim tashkilotlari va oila hamkorligida treninglar, maslahatlar va amaliy mashg‘ulotlarni tashkil etish maqsadga muvofiq.

4. Maqolada taklif etilgan 10 bandli so‘rovnoma ota-onalarning o‘z muloqot madaniyatini dastlabki baholash vositasi sifatida qo‘llanishi mumkin. Uning ishonchliligi va validligini alohida tekshirish zarur.

5. 80 nafar ota-ona ishtirokidagi so‘rovda yuqori daraja ulushi dastlabki o‘lchovdagi 31,25 foizdan takroriy o‘lchovdagi 56,25 foizga oshgan, past daraja ulushi esa 33,75 foizdan 18,75 foizga kamaygan. Nazorat guruhi mavjud emasligi sababli bu natijalar sababiy ta’sir isboti emas, ikki o‘lchov o‘rtasidagi tavsifiy farq sifatida talqin qilinishi lozim.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Atadjanova, S. (2025). Maktabgacha yoshdagi bolalar ota-onalarining oilada tarbiyaviy funksiya ko‘nikmalarini shakllantirish. Conference of Natural and Applied Sciences in Scientific Innovative Research, 2(6), 45–52. https://doi.org/10.5281/zenodo.15632424

2. Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. Child Development, 37(4), 887–907.

3. Faber, A., & Mazlish, E. (1980). How to talk so kids will listen & listen so kids will talk. Rawson, Wade Publishers.

4. Gordon, T. (1970). Parent effectiveness training. Peter H. Wyden.

5. Mamedova, M. M. (2022). Maktabgacha yoshdagi bolalarning ijtimoiy xususiyatlarini shakllantirishda tarbiyaning o‘rni. Экономика и социум, 1-1(92), 125–128. https://cyberleninka.ru/article/n/maktabgacha-yoshdagi-bolalarning-ijtimoiy-xususiyatlarini-shakllantirishda-tarbiyaning-o-rni

6. O‘zbekiston Respublikasi. (2019). «Maktabgacha ta’lim va tarbiya to‘g‘risida»gi Qonun (O‘RQ-595-son, 2019-yil 16-dekabr). https://lex.uz/docs/-4646908

7. Божович, Л. И. (1968). Личность и её формирование в детском возрасте. Просвещение.

8. Выготский, Л. С. (1999). Вопросы детской психологии. Союз.

9. Лисина, М. И. (1986). Проблемы онтогенеза общения. Педагогика.